

megmenekültek, a helyi múzeum raktárában várják jobb napjaikat. Az emlékmű 13 plakettje 1992-ben egy cserekiállítás keretében Szegeden is látható volt.(*)

A vártól délre, amely még manapság is katonai objektum, a külső sáncon kívül, a hídtól jobbra található az ún. Vesztőhely (nem a valódi helyen!), ahol 1881. október 6-án emelték a kivégzés emlékművét, egy 14 lépcsős, három méter magas szürke kőobeliszket. 1976. október 6-án pedig ünnepélyes keretek között helyezték el az emlékmű dombjának betonkriptájába 11 vértanú maradványait, köztük Lázár Vilmosét is (az ezredes özvegye amúgy a budapesti Kerepesi temető 9-es parcellájában nyugszik, a 2. sor 77. sírjában). Kiss Ernő - mint említettük - Alsóeleméren, Dessewffy Arisztid pedig a szlovákiai Margonyán nyugszik.

A betonkriptát lezáró fehér márványlapon magyar és román felirat emlékeztet a hősökre, a feljáráttal szemben az obeliszken emlékszöveg, az oszlop három oldalán pedig a mártírok neve olvasható.

Czetz János tábornokhoz köthető emlékhelyek

Az erdélyi *Gidófalván* (Ghidfaláu), ahol maga a tábornok született, csak szerény emléktábla őrzi Czetz emlékét a község háza falán.

Argentínában, ahol Czetz végső hazájára, feleségére és végül nyughelyére talált, a fővárosban, *Buenos Airesben* több emlékhely is fűződik nevéhez. Az általa El Palomarban alapított, és vezetett Collegio Militar de la Nación (Nemzeti Katonai Akadémia) épülete előtt életnagyságú bronzszobra, az épületben mellszobra található.

A Recoletta-temetőből, ahol felesége rokonai, a Rosas család tagjai közt nyugodott ő is, az akadémia új kápolnájába vitték át maradványait, hogy közelebb legyen szeretett intézményéhez. Emlékét tábla hirdeti a kápolna falán. (Ezzel kapcsolatban lásd: Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek 1999. július, 8-9 oldal - a szerk.)

Szegeden, a római katolikus Belvárosi temető V. parcellájában található egy Czetz Péter feliratú, szürke kőobeliszkes sírhalom. A felirat szerint az 1910-ben 90 éves korában elhunyt nyugalmazott főhadnagy volt, de az adatok hiánya miatt nem lehet tudni, hogy 48-as, magyar, királyi, vagy esetleg cs.k. tiszt volt-e. Elképzelhető, hogy rokoni kapcsolatban állt Czetz János tábornokkal.

(folytatjuk)

*) Szeptember 3-i hír szerint a román kormány beleegyezett, hogy a szoborcsoport a katonai raktárból a minoriták kezelésébe kerüljön. A tervek szerint "magyar-román megbékélés parkját" alakítják ki Aradon, ahol a gondos restaurálásra szoruló emlékművet is felállítják. - a szerk.

*****

Megyek Erdélybe

Ha a szív csupa fájdalom,
hiába nem akarom,
megszólal dalom.
Rólad, ki egyetlen vagy és örök!
Szférák és végtelen körök
tömege most velünk pörög.
És bennünk van Erdély.

Patak, fenyő, kevély
szikla-meredély,
melybe a székely eke
izzadva-remegve
búza földet varázsol.
Eszténa, mező és ahol,
hol bárány béget
és tárogató tölti a léget,
és sír a nóta
évszázadok óta.
Tűzvész és pusztulás,
török- tatárdúlás.
Mégis újra hajt, zöldül az ág,
elsőként Erdélyben vallásszabadság.
De vetik ismét a lasszót
és torkunkra forrasztják a szót.
Ezért dalol helyettünk a madár,
éneke mindenkor a magasba száll.
Zengi, hogy miénk a sok szépség,
napfényes rét, barlangötétség,
Békás szoros, Szent Anna-tó,
selymes habja lágy, ringató...
Tegnapot idéz a Gyilkos-tó vize,
éreződik szánkban a pisztráng íze...
Előnt az emlék, ifjúság, szerelem, múlt,
minden, mi haláloddal a semmibe hullt...
és most, mondd, boldog hogy lehetek?
Hisz Dél-Erdélybe csak nélküled mehetek.

Egy útitárs

*****

Egy idézet szeptemberre:

"Idegen örmény a bíró tudta nélkül oda nem telepedhetik, és ha adósok lennének, nehogy az egész Companiának baja legyen, a Compania bírója tétessen satisfactiot a Compania háborgatása nélkül."

(Apafi fejedelem kiváltságlevele 1696-ból idézi Ávedik Lukács "Erzsébetváros monográfiája" c. könyvében, 125. oldal)

*****

Dr. Gajzágó Aladár
Az Únió születése
(folytatás előző számunkból)

"Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgynevezett magyarországi részeken a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallásgyakorlati s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közti viszonyait, s